

Fire hustomter fra bronzealder/jernalder og skelgrøfter mellem inder - og ydermarker fra jernalderen

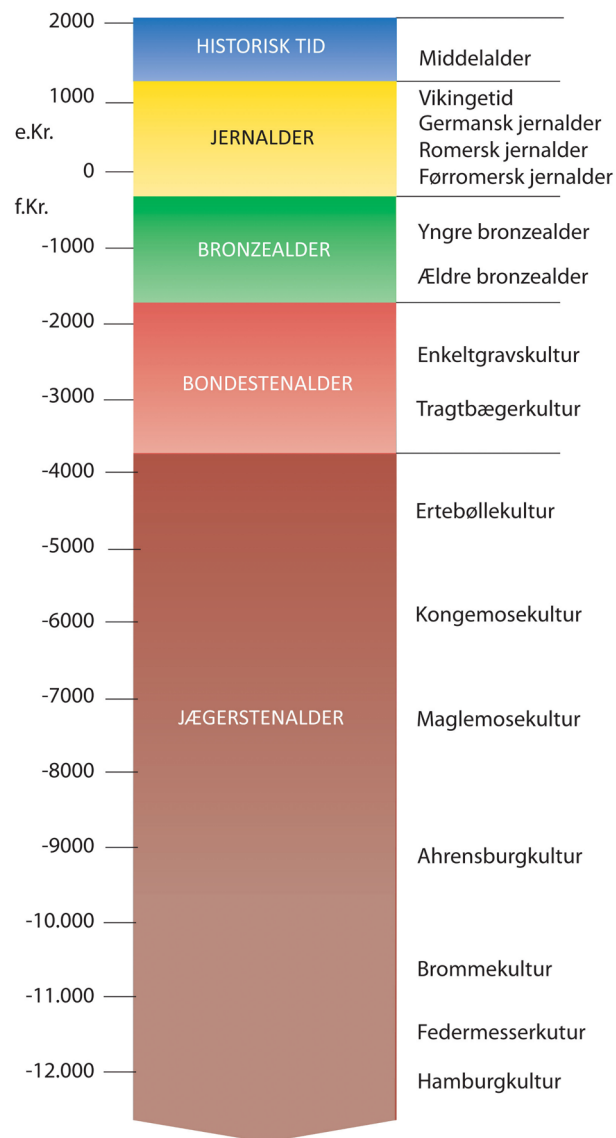
Arkæolog René Gravgaard Pedersen

Nordjyske
Museer
Vi giver historien liv

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Undersøgelsens baggrund	3
Lokalområdet i oldtiden	3
Undersøgelsens resultater	4
Sammenfatning og perspektivering	5
Hvis du vil vide mere	5

Indledning

Denne kulturhistoriske rapport giver et overblik over museets udgravning, ÅHM 7099 Postgården VII, forud for byggemodning. Placeringen er lige midt mellem Postgården og det nye Universitetshospital. Udgravningen stod på mellem d. 21. februar – 21. marts 2022. Der blev registreret fire treskibede langhuse fra bronzealder/jernalder og flere skelgrøfter mellem inder- og ydermarker fra jernalderen.

Undersøgelsens baggrund

På foranledning af, at A. Enggaard A/S skulle i gang med at byggemodne på matrikel 4a Sdr. Tranders By, Sdr. Tranders, blev der lavet en forundersøgelse på matriklen i efteråret 2021. Her blev lokaliseret et fundområde, som denne rapport omhandler.

Lokalområdet i oldtiden

Fundområdet ligger på Tranders Kridtø, som sammen med kridtøerne Hasseris- og Sundby i stenalderen var øer i et lavvandet øhav. Planområdet er knyttet til arealer omkring Postgården, der ligger på en bakketop på Tranders Kristøens sydøstlige del.

Området er blandt de mest velundersøgte kulturlandskaber i Nordjylland, og de mange undersøgelser belyser bebyggelses- og samfundsudviklingen gennem store dele af forhistorien. Nedenfor nævnes blot et udvalg af de udgravninger, der har fundet sted rundt om den aktuelle udgravning.

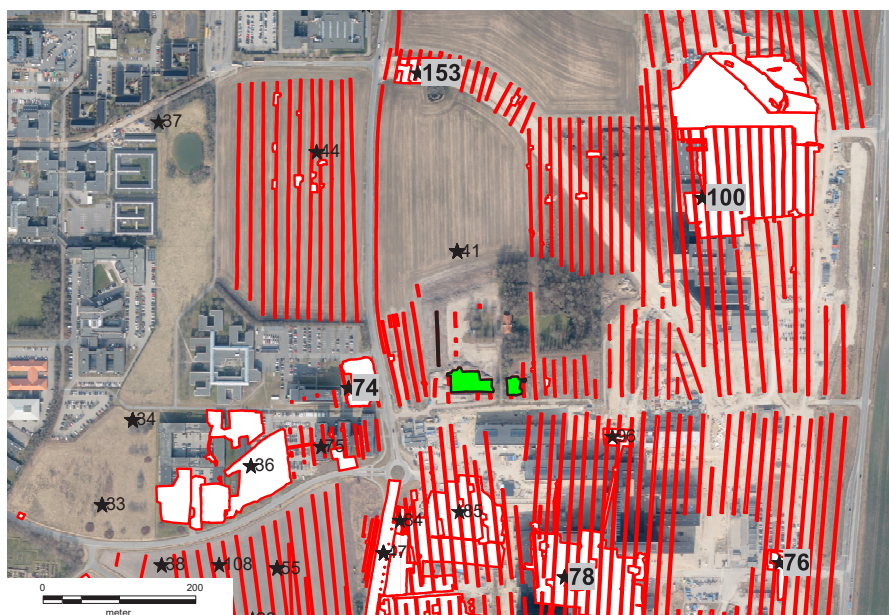
Mod nordøst er således imellem 2014 og 2021 undersøgt størstedelen af en 3-4 ha stor landsby fra ældre jernalder med 40 cm tykke bevarede kulturlag, sted- og lokalitetsnr. 120113-100.

Sydøst for arealet blev i 2012 udgravet et ca. 25 m langt velbevaret toskibet langhus fra senneolitikum/tidlig bronzealder, sted- og lokalitetsnr. 120113-76.

Syd for arealet blev i 2011 udgravet et større bopladsområde omfattede sporene efter 12 langhuse samt en mængde tilhørende anlæg, hvoraf hovedparten dateres til den sidste del af bronzealderen eller den allerførste del af førromersk jernalder, sted- og lokalitetsnr. 120113-78.

Vest og sydvest for arealet har museet undersøgt 8-9 grave fra yngre romersk jernalder, samt dele af en landsby fra germansk jernalder, sted- og lokalitetsnr. 120113-74.

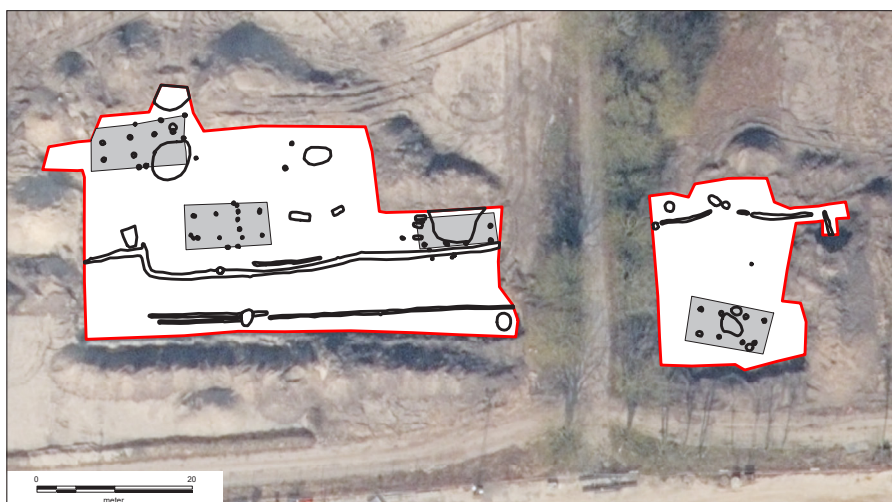
Nord for arealet blev der i 2020 undersøgt et mindre bebyggelsesområde med tre langhuse fra romersk jernalder, sted- og lokalitetsnr. 120113-153.

Figur 1. Det udgravede areal er vist med grønne polygoner, mens de røde og hvide polygoner viser tidligere søgegrøfter og udvidelser, samt udgravninger. De sorte stjerner markerer registreringer i Fund og Fortidsminder, og nummeret ved dem er deres lokalitetsnr. Nummeret ved de fem omtalte lokaliteter er forstørret, og har fået en grå baggrund.

Baggrund: Ortofoto 2022 © Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Undersøgelses resultater

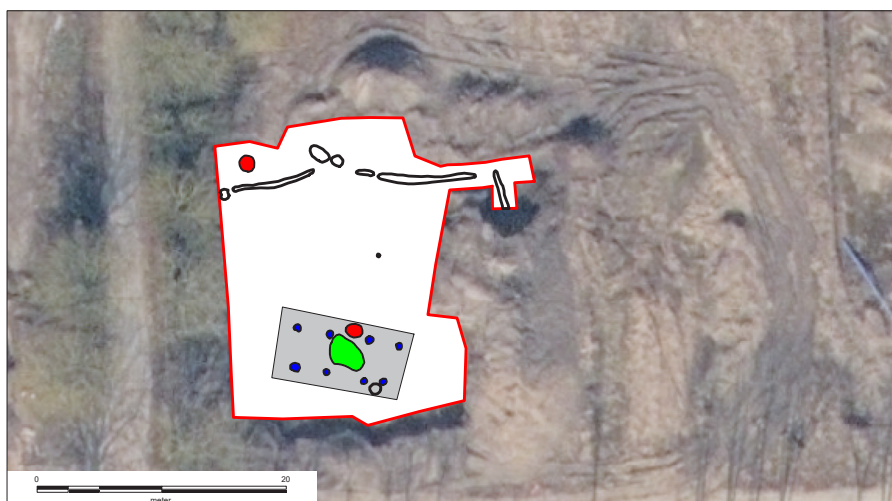
Figur 2. Oversigtsplan over udgravningen. De fire hustomter er vist med grå polygoner, mens de fundne anlæg er vist med sort streg.

Baggrund: Ortofoto 2022 © Styrelsen for Dataforsyning og Infrastruktur.

Figur 3: Kortudsnit over det vestlige udgravningsfelt. De fundne hustomters grundplan er markeret med grå polygoner, tagstolpehuller med mørkeblå polygoner, væg- og skillerumsrumstolpehuller med lyseblå polygoner, nedsat forrådskar med rød polygom, recente anlæg med sorte polygoner, recente nedgravede/begravede dyr med gule polygoner og grøfterne med aflange sorte polygoner.

Baggrund: Ortofoto 2022 © Styrelsen for Datasikkerhed og Infrastruktur.

Figur 4: Kortudsnit over det østlige udgravningsfelt. Den fundne hustomts grundplan er markeret med grå polygon, tagstolpehuller med mørkeblå polygoner, kogestensgruber med røde polygoner, grebningen med grøn polygon og grøfterne med sort streg.

Baggrund: Ortofoto 2022 © Styrelsen for Datasikkerhed og Infrastruktur.

Ved udgravningen fremkom der spor efter fire tomter af treskibede langhuse, som alle blev afdækket i deres fulde udstrækning, og de var alle tilnærmelsesvis øst/vest-orienteret. Denne øst/vestlige orientering skyldes, at huset herved havde den største facade vendt mod syd, og solen derfor havde de bedste betingelser for at opvarme huset. Det var en tid, hvor huset kun blev opvarmet af et ildsted.

To af hustomterne var blevet forstyrret ved anlæggelsen af fundamenterne til to ajlebeholdere, som ved anlæggelsen havde bortgravet flere af tagstolpehullerne.

To af hustomterne var kun bevaret i form af tagstolpehullerne, mens de to andre havde enkelte væg-, dør- og skillerumsstolpehuller bevaret, dog havde alle husene bestået af fire sæt tagbærende stolper. Den vestligste hustomt blev C14-dateret til yngre bronzealder, mens de tre resterende hustomter blev dateret til bronzealder/jernalder ud fra hustypologien.

Derudover blev der registreret syv recente anlæg, hvori der var nedgravede/begravede et til flere dyr. Disse kan henføres til den periode, hvor Postgården var et aktivt landbrug, altså fra efter 1809, hvor gården stod færdigbygget. Af de skeletter, som kunne artsbestemmes, var hovedparten fra heste, mens enkelte var fra ged/får. Alle på nær en var gravet helt ned i undergrunden.

Sammenfatning og perspektivering

Tranders Kridtøen udgør en af de bedst undersøgte områder i Nordjylland, og gennem de sidste 25 år er adskillige bopladser og bebyggelser blevet undersøgt, hvor denne udgravning er endnu en brik i dette puslespil. Store dele af ejerlavet er blevet forundersøgt, og de mange påviste bebyggelsesspor er undersøgte, og vidner om et tætbebygget samfund op gennem hele historien. De undersøgte bebyggelser vidner både om ligheder, men også relativt store forskelle i omfang, varighed og datering. Alt i alt har denne udgravning givet endnu en vigtig brik i forståelsen af, hvordan livet blev levet i dette område i bronze- og jernalder.

Hvis du vil vide mere

Som yderligere læsning kan anbefales følgende oversigtsværker.

Danmarks Oldtid, Bronzealder 2.000-500 f.Kr., af Jørgen Jensen, 2002, Gyldendal.

Danmarks Oldtid, Ældre Jernalder 500 f.Kr.-400 e.Kr., af Jørgen Jensen, 2003, Gyldendal.

Typologi

Typologi bygger på det forhold, at en form udvikler sig kontinuerligt og hver ny form fører træk med sig fra den foregående. Ved at sammenligne oldsagernes ydre egenskaber og graden af lighed og ulighed mellem dem, har man mulighed for at ordne dem i en udviklingsrække.

¹⁴C-analyse

Kulstof-14 bruges til at tidsbestemme eller datere materiale fra mennesker, dyr og planter.

Kulstof (C) er et grundstof, der indgår i alle levende organismer. Når en organisme dør, mindskes antallet af C-14 atomer langsomt, da atomet er radioaktivt. Ved at måle den mængde af ¹⁴C, der er tilbage i et materiale, kan man derfor regne ud, hvor gammelt det er.

Foto nr. 1: A116, hvor skellet efter en hest er rensset frem. Knogler i øverste venstre hjørne blev gravet væk af maskinen, men blev genfundet, og lagt op sammen med resten af skelettet. Set fra vest.

Foto: Nordjyske Museer

Udgravningsdata

Postgården VII

- Nordjyske Museer jnr. ÅHM 7099
- Udgravningsperiode: 21. februar til 21. marts 2022
- Fund & Fortidsminder: 120113 sb 170
- Slots- og Kulturstyrelsen jnr. 22/01370
- Bygherre: A. Enggaard A/S
- Undersøgt areal: 2.289 m²

- Deltagere i udgravningen:
 - Arkæolog Sanne Thoudal Laustsen
 - Arkæolog Ane-Sophie Bech
 - Arkæolog René Gravgaard Pedersen

- Dokumentationsmateriale (fund, fotos, opmålinger m.v.) opbevares på Aalborg Historiske Museum, Vang Mark 25, 9380 Vestbjerg